

**İKİNCİ KÜTÜPHANE HAFTASI MÜNASEBETİYLE TÜRK
KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ GENEL BAŞKANI VE
M. EĞ. B. KÜTÜPHANELER GENEL MÜDÜRÜ
ABDÜLKADİR SALGIR'IN KONUŞMASI**

İkinci Kütüphane Haftası münasebetiyle düzenlenen bu toplantıya şeref veren değerli büyüklerimi, misafirlerimizi ve meslektaşlarımı saygı ve muhabbetle selâmlarım.

Türk kültür tarihini inceleyecek olanlar, Osmanlı İmparatorluğu zamanında İmparatorluk sınırları içerisinde her sınıf ve her seviyedeki halkın okuma ve fikir hürriyetine, nekadar müsamaha gösterildiğini, halk kütüphanesi mefhumu ile demokrasi mefhumunun bizde nekadar eski bir geçmişe sahip olduğunu göreceklidir. Bugünkü halk kütüphanelerimizin esasını teşkil eden kütüphanelerin kuruluşları çok eski tarihlere kadar inmektedir. İlk kütüphanlerimize örnek olarak, Selçukluların son devirlerinde, 1274 yılında Konyada kurulan «Sadrettin-i Konevi Kütüphanesi» ile Candaroğullarından İsmail Bey tarafından 1380 yılında Kastamonu'da kurulan kütüphaneyi gösterebiliriz.

Türk kütüphaneciliği Fatih Sultan Mehmet zamanında daha fazla gelişme imkânı bulabilmiştir. İstanbul'un fethini müteakıp Fatih Sultan Mehmet, Zeyrek ve Ayasofya'da bulunan Bizanslardan kalma kilise odalarını medreseye tahvil ederek, buralarda birer kütüphane meydana getirmiştir. Fetihten hemen sonra, Eyüp'te inşa edilen camide bir kütüphane kurduğu ve Fatih külliyesinde cami ve medrese kütüphaneleri açtığı da malûmunuzdur.

İstanbul'da başlı başına özel bir binada kurulan ilk kütüphane, Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşanın eseridir. 1639'da kurulan Köprülü kütüphanesini diğer kütüphaneler takibetmiştir. Bu kütüphanelerin en küçük ihtiyaçlarını tesbit eden, yönetim şeklini gösteren vakfiyeleri yani iç yönetmelikleri vardır. İstanbulda Devlet tarafından ilk kütüphane 1882'de kurulmuştur. Bu, ilkin **Kütüphane-i Osmani**, sonra **Maarif Kütüphanesi**, **Bayazıt Genel Kütüphanesi** olarak adlandırılan şimdi de **Bayazıt Devlet Kütüphanesi** adını alan kütüphanedir. Bayazıt Devlet Kütüphanesinin kuruluşundan iki sene sonra II. Abdülhamid'in emriyle bütün İstanbul kütüphanelerinin matbu fihristleri hazırlanmaya başlanmıştır. Bütün bunlar memleketimizde küçümsenmeyecek ileri bir kütüphane ve kütüphanecilik başlangıcının mevcut olduğunu göstermektedir.

Büyük bir çoğunluğu vakıf kütüphanesi olan ve idare bakımından da vâkıfın şartalarına göre müstakil olarak hizmet etmek isteyen bu kütüphanelerin idaresi, Evkaf Nezaretinin kurulmasıyla bu nezarete birleştirilmiştir. Daha sonra 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı **Tevhid-i Tedrisat Kanunu** ile de Evkaf Nezareti tarafından yönetilen bütün kütüphaneler Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş oldu. Kuruluşlarında muayyen bir okuyucu, zümresine hitabeden kütüphaneler koleksiyonlarına halkın da faydalanabileceği tipte kitaplar eklemek, bünyeleri içerisinde veya ayrı binalarda çocuk kütüphaneleri ve evlere ödünç kitap verme servisleri açmak suretiyle hizmet ettikleri çevreye daha faydalı olabilmek için gereken gayreti göstermektedirler. Kütüphanelerin gereği kadar faydalı olabilmeleri için halktan ve bağlı buldukları teşkilâtın maddî ve manevî yardım gör-

melerine büyük bir ihtiyaç vardır. Kütüphanelerin arzu edildiği gibi hizmet edebilmeleri **personel, kitap koleksiyonları ve binalarının** hizmetedebilecek ve ihtiyacı karşılayabilecek bir durumda olmalarına bağlıdır.

Kütüphanelerimizin ehil kimseler tarafından yönetilmeleri ve hizmet ettikleri topluluğa daha faydalı olabilmeleri maksadıyla ilk defa 1925-1926 yıllarında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Müdürü Fehmi Edhem Karatay bir kütüphanecilik kursu açmış bunu çeşitli kurslar takibetmiştir. A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde açılan ve Adnan ÖTÜKEN tarafından yönetilen son devamlı Kütüphanecilik kursu, Fakülte tarafından yardımcı ders olarak kabul edildikten bir süre sonra kütüphanecilik kürsüsü haline getirilmiş, ikinci bir kütüphanecilik kürsüsünün İstanbul Üniversitesinde açılmasıyla kütüphaneler için personel yetiştirme işi düzene konulmuştur. Fakat, bugün için, kütüphanelerimizin büyük bir çoğunluğu meslekten yetişmiş kütüphaneciden mahrumdur. Kendilerini teşkilâtımız içinde görmeyi ve görevlendirmeyi dilediğimiz genç meslektaşlarımızı kütüphanelerimiz beklemektedir. Personel meselesinin halledilmesi de iyi ve verimli bir kütüphane hizmeti vermeğe yetmemektedir. Problemlerimizin bir diğeri de kitaplarla ilgilidir. Gençlerin her ilim kolunda bilgilerini genişletecek, his ve fikir dünyalarını aydınlatacak, edebî zevklerini, millî ve insani duygularını yükseltecek ve onlarda, araştırma ve okuma zevkini kökleştirecek eserlere ihtiyacımız vardır. Geniş bir halk kitlesinin eline sadece okuma-yazmanın anahtarını vermekle vazifemiz bitmiş olmuyor. Onların maddî ve manevî kalkınmalarına yardımcı olacak, işlerinde ve mesleklerinde daha verimli ve daha faydalı kimseler olmalarını sağlayacak çeşitli fikir ürünlerine ihtiyaç vardır. Yapılan istatistiklere göre yılda 5000 in üstüne yükselmiş olan çeşitli konulardaki yayınların büyük bir kısmını aynı eserin 2,3 veya onu takibeden basımları ders kitaplarının tekrar basımları, birkaç yapraklık reklâm için çıkarılan broşürler ile değersiz ve bir kısmı da gayri ahlâkî olan tercümelemler teşkil etmektedir. Bu yayın istatistikleri UNESCO nun ileri sürdüğü esaslara göre hazırlanacak olursa yıllık kitap yayınının 1000 in üzerine çıkamayacağını tahmin etmek güç değildir. Memleket kültürünün bir ölçüsü olan ilgili diğer hususların tesbit edilmesini ve uygulanmasını sağlayacak, memleket yayınının bugünkü durumunu ve yapılması gerekenleri tetkik edecek ve gereken kararları verecek bir Türk Neşriyat Kongresine şiddetle ihtiyaç vardır. İlk defa Mayıs 1939 da da toplanmış olan «Birinci Türk Neşriyat Kongresi» nden bu taraf 26 seneden fazla bir zaman geçmiştir. İkinci bir kongrenin faydalı olacağına ve alınacak kararların ışığı altında gelişecek olan memleket yayınının kütüphanelerimizin daha iyi hizmet görmesini sağlayacağına inanıyoruz.

Kütüphanelerimizin bina ihtiyaçlarının bir kısmı devletçe ve mahallî idarelerce sağlanmakta, diğer bir kısım binaların da kullanma hakları Vakıflar Genel Müdürlüğüne kütüphanelere verilmektedir. Fakat bütün bunların yanında modern kütüphane binalarına ihtiyacımız vardır.

Personel, Kitap koleksiyonu ve binadan meydana gelen bir kütüphanenin kendinden istenilen hizmeti verebilmesinin bütçe ile de büyük bir ilgisi vardır. Kütüphane hizmetlerinin çeşitli memleketlerde bu iş için ayrılan bütçe ile oranlı olarak geliştiği görülmektedir. Bakanlığımızda yapılan bir plânlama toplantısında Belçika Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı bütçesinin %25'inin kültür hizmetlerine ayrıldığı bahis konusu edilmişti. Bu, bizde %1/2 civarındadır. İngilte-

rede Kütüphane hizmetlerinin görülmesi, için bölgenin özelliğine göre nüfus başına 6,5 ile 12,5 şiling ayrılmaktadır. Ortalama 10 şiling olarak kabul edecek olursak resmî kurdan 1250 kuruş eder, bu bizde nüfus başına 6,5 kuruş kadardır. Memleketimizin kültür hizmetlerine ayırabileceği maddî imkânlar artıkça kütüphane ve diğer kültür hizmetlerinde de bir gelişme kaydedileceği muhakkaktır. Kütüphane hizmetlerinin idarî ve teknik çalışmalarının daha iyi kontrol edilmesini ve aynı zamanda bu hizmetin bölgenin kültürel ve ekonomik durumuna ve ihtiyacına göre daha verimli bir hale getirilmesini arzu ediyoruz. Bu da VII. Millî Eğitim Şurasına sunulan ve 11 kütüphanecinin hazırladığı raporda teklif edilen, Bölge Halk kütüphaneleri sistemini uygulamakta mümkün olabilecektir. Bölge Halk Kütüphaneleri Coğrafi bakımdan ve çeşitli yönlerden bir bütün teşkil eden iller grubunun halk kütüphanesi hizmetini sağlayacak olan yaygın eğitim kurumlarıdır. VII. Millî Eğitim Şurasında Kütüphaneciliğimizle ilgili olarak alınan kararların uygulanması, Kütüphanecilerimizin daha iyi bir kütüphane hizmeti vermesini sağlayacağı kanaatindeyiz. Bunun yanında, mahallî idarelerin ve halkın göstereceği yakın ilgi ile kütüphanelerimiz daha çok gelişme imkânı bulacaktır.

Memleketimizin kültürel kalkınmasında ve cehaletin yok edilmesinde okullar kadar önemli kuruluşlar olan halk kütüphanelerinin kendilerinden beklenen hizmeti verebilmesi için gereken ilgiyi görmelerini temenni ediyor ve bekliyoruz.

Hepinizi tekrar saygı ve muhabbetle selâmlar, Kütüphane Haftasına gösterdiğiniz yakın ilgiye teşekkür ederim.

ABDÜLKADİR SALGIR

22 Kasım 1965, Ankara